

Bijdrage rondetafelgesprek over de curriculumherziening in het primair en voortgezet onderwijs - commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

13 april 2017

Joke Voogt, Hoogleraar ICT en Curriculum, Universiteit van Amsterdam

Het belang van Onderwijs2032

Onze samenleving verandert snel en het is daarom goed om het curriculum regelmatig tegen het licht te houden. Het is immers inmiddels al 10 jaar geleden dat Nederland het curriculum voor het funderend onderwijs heeft herzien. Nederland is hierin niet uniek. In de OECD2030 studie (The Future of Education and Skills) wordt onderzoek gedaan naar het curriculum en het curriculumontwerpproces op nationaal niveau. Uit dit onderzoek blijkt dat veel landen bezig zijn met een vergelijkbaar proces als in Nederland: wat is de juiste balans tussen kennis, vaardigheden en waarden in het curriculum. Veel landen realiseren zich dat de laatste jaren de nadruk erg heeft gelegen op kennis (heel vaak vooral op oppervlakkige feitenkennis) en te weinig op vakoverstijgende (denk-)vaardigheden en waarden.

Gebrek aan samenhang is desastreus voor de kwaliteit van een curriculum

Voor het PO en VO geldt dat de herziening van het curriculum nooit eerder gezamenlijk heeft plaatsgevonden. Onderwijs2032 biedt een unieke kans om de samenhang in het curriculum te versterken door doorlopende leerlijnen te formuleren. Dat spaart kostbare curriculumtijd, draagt bij aan de kwaliteit van een curriculum en voorkomt overladenheid van het curriculum.

Periodieke herijking

Ik pleit voor een periodieke herijking van het curriculum, waarvoor nu in Onderwijs2032 een eerste aanzet is gegeven. Ongetwijfeld zijn er zaken niet helemaal goed gelopen, maar ik denk dat we blij mogen zijn dat zoveel verschillende groepen zich interesseren voor ons onderwijs en actief hebben meegedaan aan de dialoog. Een periodieke herijking kan voorkomen dat het curriculum ongecontroleerd uitdijt, omdat allerlei maatschappelijke problemen op het bordje van de school komen. Overladenheid van het curriculum ligt dan op de loer. Bij een periodieke herijking kun je de verschillende belangen wegen en keuzes maken.

Vakkenintegratie

Bij vakkenintegratie kan het over veel verschillende vormen van samenvoegen van vakken gaan. Van multidisciplinair (vakken werken samen) tot transdisciplinair (grenzen tussen vakken vervagen en maatschappelijke thema's staan centraal). Wat vakkenintegratie lastig maakt is dat meerdere kennisbases moeten worden geïntegreerd. Dat gaat makkelijker als het om multidisciplinaire vormen van samenwerking gaat dan bij transdisciplinaire vormen. Bij vakkenintegratie worden hoge eisen gesteld aan de uitlijning van doelen en inhouden, zodat we zeker weten dat leerlingen de gelegenheid krijgen om dat te leren wat nodig is. Het vraagt in de praktijk om een goede samenwerking tussen docenten, die (in het vo) veelal disciplinair zijn opgeleid. Een voordeel van vakkenintegratie is dat het onderwijs dichter bij de belevingswereld van leerlingen staat en daarom motiverend kan zijn. Door sommige onderzoekers wordt vakkenintegratie eerder gezien als een didactische aanpak dan als

een curriculumvraagstuk. Vanuit dat perspectief kunnen scholen zelf vorm geven aan vakkenintegratie, bijvoorbeeld in de vorm van projectonderwijs.

Diepgang en vakoverstijgende vaardigheden

Een van de uitkomsten van onze literatuur review voor het OECD 2030 project was dat curriculumherzieningen die zich kenmerken door focus (gericht zijn op een beperkt aantal kernonderwerpen) en rigor (gericht op diepgang) leiden tot positieve leeruitkomsten (ook op scholen met relatief veel zogenaamde zwakke leerlingen). Een voorwaarde is wel dat dergelijke curricula goed worden geïmplementeerd: er moet coherentie zijn tussen de bedoelingen van het curriculum, de curriculummaterialen, de onderwijspraktijk en de assessmentpraktijk.

Vakoverstijgende vaardigheden worden vaak gezien als een manier om bij te dragen aan diepgang. Deze vaardigheden kunnen op een zinvolle manier worden geïntegreerd in vakken/ disciplines. In Nieuw Zeeland bijvoorbeeld spreekt men over *disciplinary meaning-making* zodat vakoverstijgende vaardigheden worden verbonden met de disciplines. Dit vanuit het idee dat vaardigheden altijd ergens over gaan, de verschillende disciplines op andere manieren tot 'kennis' komen en het belangrijk is dat leerlingen kennismaken met die verschillende manieren van kennisgeneratie

Digitale geletterdheid

De vraag van de KNAW in 2013 of het niet tijd wordt voor systematische aandacht voor digitale geletterdheid in het curriculum is mijns inziens gerechtvaardigd. Om mee te kunnen doen in onze technologische samenleving is het gewenst dat leerlingen niet alleen consument van technologie zijn maar ook producent: 1. zij leren daarmee de technologische ontwikkelingen beter doorgronden en kunnen er zelf sturing aan geven; 2. zij kunnen kritischer zijn in het gebruik van technologie en digitale media door henzelf, hun omgeving en de maatschappij; en 3. In toenemende mate is technologie een aanjager voor kennisontwikkeling. Bovendien zien we een toenemende tweedeling in de maatschappij. Niet zozeer in termen van toegankelijkheid tot technologie, maar vooral in termen van kennis en vaardigheden om met technologie om te gaan.

Docenten

Het curriculum is niet van docenten alleen, maar onderzoek laat zien dat het belangrijk is om docenten actief te betrekken bij het ontwikkelproces, niet alleen van het kerncurriculum maar ook voor het keuzedeel. De kans dat het curriculum werkbaar is in de praktijk van alledag neemt toe en er ontstaat eigenaarschap en begrip over de implicaties van de voorgestelde veranderingen. Tegelijkertijd weten we dat docenten niet per definitie goede curriculumontwikkelaars zijn. Zeker niet als het gaat over een curriculum op het niveau van een landelijk curriculum, maar ook niet als het gaat om het schoolcurriculum. Ondersteuning van docenten bij curriculumontwikkeling door leerplandeskundigen en vakdidactici is daarom nodig. Het is een goede zaak om scholen ruimte te geven om voor een deel van het onderwijs hun eigen curriculum vorm te geven, maar professionalisering op het terrein van curriculumontwerp is gewenst. Dit kan het best op de werkplek dicht bij de onderwijspraktijk, zodat deze professionalisering ook bijdraagt aan schoolontwikkeling.